χουργία καὶ μελετοῦσε τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν ποιητῶν. Ὁ Σολωμός, ἀδελφικὸς φίλος του, τὸν παρακινοῦσε στὸ ποιητικὸ ἔργο, καὶ ἄκουγε εὐχαρίστως τοὺς στίχους του, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἐσπούδαζαν μαζὶ στὰ Ἰταλικὰ Πανεπιστήμια.

Αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀφιέρωσι τῆς πρώτης του ποιητικῆς συλλογῆς, μὲ τὸν τίτλο «Ἀ ν θ η» ποὺ ἐξεδόθησαν στὴν Κέρκυρα στὰ 1853. Τὰ ποιήματά του ἐκείνα ὁ Ρώμας, Πρόεδρος τῆς Γερουσίας τότε, ἀφιερώνει στὸν κόμητα Διονύσιο Σολωμὸ «π ε ρ ι ώ ν ν ε μ ο ν π ο ι η τ ή ν». Καὶ τοῦ γράφει ἀκόμα : *«Σὺ πρῶτος μὲ παρεκίνησες νὰ στιχουργήσω εἰς τὴν ἐθνικήν μας γλῶσσαν»*.

Ἀργότερα, στὰ 1857, ὁ Ρώμας ἐξέδωσε στὴ Ζάκυνθο, ἄλλη συλλογή, τὰς «Ὠ δ ά ς», ἀφιερωμένας «π ρ ὸ ς τ ο ὺ ς ἀ γ α θ ο ὺ ς κ α ὶ ἀ γ α π η τ ο ὺ ς Κ ε ρ κ υ ρ α ί ο υ ς». Στὰ 1867 ἐξέδωσε στὴ Βραΐλα τῆς Ρουμανίας τὴν «Κ α λ ύ β η», ποίημα μακρύ, χωρισμένο σὲ τρία ἄσματα καὶ ἀφιερωμένο στὸ Πανελλήνιο, μὲ τὸ ὁποῖο ἐξεικονίζει τὶς διάφορες φάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, καὶ ὑμνεῖ ἀκόμα τὴν Πατρίδα καὶ τὸν Ἔρωτα.

* * *

Γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ἡ ποιητικὴ ἀξία τῶν ἔργων τοῦ Κανδιανοῦ Ρώμα δὲν εἶνε μεγάλη. Ἡ ἔμπνευσίς του εἶνε περιωρισμένη. Δὲν ἔχει οὔτε τὴ ρωμαλεότητα τοῦ Σολωμοῦ, οὔτε τὴν κλασικὴ ἁπλότητα τοῦ Κάλβου, οὔτε τὴν περιπάθεια τοῦ Ἰουλίου Τυπάλδου. Ἔχει ὅμως νευρώδη τὴ χορδὴ τῆς φιλοπατρίας. Στὸν πρόλογο τῶν «Ὠδῶν» του γράφει : *«Εὕρον τὸ ἰδανικόν μου εἰς μόνον τὸ ἔθνος μου, τὸ ἔθνος, δηλαδὴ ὄχι περιωρισμένον εἰς τὸ Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' εἰς τὸ Πανελλήνιον»*. Ἡ «Καλύβη» του ἔχει τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Ὑμνου :

Μάρτυς εἶνε ἡ Οἰκουμένη
Ποὺ φωνάζει ὁ μ ο λ ο γ ῶ.
Τῶν πτωμάτων μας ἡ κόνις
Εἶν' τὸ ἔδαφος αὐτό !
Κι' ὅσο τὸ μολύνει ὁ Τοῦρκος,
Χύνεται καὶ θὰ χυθῇ
Αἷμα ὑπέρτερον ὡς ὄτου
Κι' αὐτὴ ἡ μνήμη του σβεσθῇ.
Στοῦ Πανελλήνιου τοὺς τόπους
Πλέον ὁ Τοῦρκος δὲν χωρεῖ.
Τὸν ἐπέβαλεν ἡ βία,
Μὲ τὴν βίαν νὰ ἐξωσθῇ.
Διαμαρτύρησις ὡς τότε
Ἀσπονδος, παντοτεινή,
Πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς ἀνθρώπους
Μένει ἡ Ἑλληνικὴ φυλή !

Ὁ Ρώμας ἔγραφε σ' ἕνα μίγμα καθαρευούσης καὶ δημοτικῆς, ἦταν ὅμως ὁπαδὸς τῆς λεγομένης λ ο γ ί α ς π α ρ α δ ό σ ε ω ς. Αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ προλεγόμενα τῶν συλλογῶν του. Στὴ γλωσσικὴ αὐτὴ κατεύθυνσι ἀκολουθοῦσε τὶς ἰδέες μιᾶς ἑταιρείας λογίων, ποὺ εἶχε συγκροτηθεῖ στὰ 1816 στὴν Κέρκυρα «πρὸς προαγωγὴν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης». Ἡ ἑταιρεία αὐτὴ στὰ 1817 εἶχε προκηρύξει διαγωνισμὸ καὶ καλοῦσε τοὺς «Ἐ π τ ά ν η σ ί ο υ ς ἐ ρ ή β ο υ ς» νὰ συγγράψουν θέμα στὴν ἀρχαία Ἑλληνική. Ἀθλοθέτης ἦταν ὁ βαρῶνος Ἐμμανουὴλ Θεοτόκης μὲ βραβεῖα δύο χρυσᾶ μετάλλια ἀξίας 50 καὶ 20 ταλλήρων.

Σήμερα, ποὺ ἡ Δημοτικὴ—ἡ ζωντανὴ γλῶσσα τοῦ Ἔθνους—ἔχει ἐπιβληθεῖ, τουλάχιστον στὸ Θέατρο, στὴ Λογοτεχνία κλπ., μᾶς φαίνεται περίεργη βέβαια ἡ προσπάθεια τῶν λογίων τοῦ 1817.

Καὶ νὰ συλλογισθῇ κανεὶς ὅτι στὸ ἴδιο νησί, ὕστερ' ἀπὸ λίγα χρόνια ὁ Σολωμὸς ἔγραψε τὸν Ἐθνικὸ Ὕμνο, τὸ «Λάμπρο» του καὶ τὰ περισσότερα ἀπὸ τ' ἄλλα ἀθάνατα ἀριστουργήματά του στὴν πιὸ γνησία δημώδη !...

Ὁ Γ. Κανδιανὸς Ρώμας πέθανε στὰ 1867 στὴ Βραΐλα, ὅπου οἱ Ἕλληνες τοῦ ἔκαναν μεγαλοπρεπέστατη κηδεία.

ΤΡΥΦΕΡΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Η ΜΠΙΓΚΟΝΙΑ

Ὁ Ἐρρῖκος Μανφρέ, ἀφοῦ ἔγραψε τὸ ἀποχαιρετιστήριο γράμμα, τὸ ἔκλεισε μέσα σ' ἕνα φάκελλο καὶ σημείωσε ἀπέξω τὴν ἑξῆς ἐπιγραφή : «Πρὸς τὴν κυρία κόμησσα Ἀλφονσίνα ντὲ Μοβμέν».

Ἔπειτα πῆρε τὸ μικρὸ του ρεβόλβερ καὶ τὸ γέμισε.

—Ἀ ! εἶπε. Θὰ πάψουν ἐπὶ τέλους τὰ βάσανά μου. Δὲν μπορῶ νὰ ὑποφέρω πειά. Μὲ γελάει τρεῖς φορὲς τώρα μέσα σὲ δεκαπέντε μέρες ἡ Ἀλφονσίνα. Λείπει χωρὶς κανένα λόγο. Εἶνε μόνη της, εἶνε χήρα, δὲν φοβᾶται κανέναν καὶ ὅμως δὲν ἔρχεται στὶς συναντήσεις ποὺ ὁρίζουμε. Ἡ ἀπουσία της εἶνε ἀπόδειξι ὅτι δὲν μὲ ἀγαπᾶ πειὰ καὶ ὅτι πρέπει νὰ πεθάνω...

Καὶ πραγματικὰ εἶχε ἀποφασίσει νὰ πεθάνῃ. Ἡ ζωή του χωρὶς τὴν Ἀλφονσίνα τοῦ ἦταν ἕνα βάρος. Τὴν εἶχε ἀγαπήσει πολὺ τὴν ὡραία ἐκείνη Βιεννέζα κόμησσα, μὲ τὰ κατάχρυσα μαλλιὰ καὶ τὰ γαλάζια μάτια καὶ δὲν μποροῦσε νὰ τὴ λησμονήσῃ. Κι' ἐκείνη τὸν ἀγαποῦσε ὥς ἕνα διάστημα. Ἀλλὰ ἡ ἀγάπη τῶν γυναικῶν δὲν εἶνε αἰωνία.

—Μήπως ἀγαπᾶς κανέναν ἄλλον ; τὴ ρώτησε μιὰ μέρα.

—Εἶσαι τρελλός ! Εἶμαι δική σου, ὅλη δική σου, τοῦ εἶπε αὐτή.

Ὁ Ἐρρῖκος τὴν πίστεψε. Μὰ τώρα τάχε ξεχάσει ὅλ' αὐτὰ καὶ μιὰ ὑποψία βασάνιζε τὸ νοῦ του.

—Ἂν μ' ἀγαποῦσε, σκέφτοτων, θὰρχόταν. Γιατί λοιπὸν δὲν ἦρθε ;

* * *

Ἦταν ἕνα ὡραῖο πρωὶ τοῦ φθινοπώρου. Ὁ Ἐρρῖκος, μ' ὅλον τὸν πυρετὸ ποὺ τὸν εἶχε λυώσει τὴν περασμένη νύχτα, εὕρισκε ἐξαισία αὐτὴ τὴν ἡμέρα. Πῆγε κοντὰ στὸ παράθυρο καὶ τὸ ἄνοιξε. Ὁ ἥλιος μπῆκε μέσα λαμπρὸς καὶ φώτισε μιὰ ὡραία μπιγκόνια ποὺ ἔμενε μελαγχολικὴ πάνω σ' ἕνα τραπέζι. Τὸ ὡραῖο αὐτὸ λουλοῦδι ἦταν δῶρο τῆς κόμησσας. Ὅταν ὁ Ἐρρῖκος τὴν ἐπεσκέφτηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὸ μέγαρό της, τῆς εἶχε πεῖ :

—Ὦ, τί θαυμασία ποὺ εἶνε ἡ μπιγκόνια σας !

—Σᾶς ἀρέσει ; τὸν ρώτησε ἡ κόμησσα. Τὴν ὀνομάζουν κοινῶς «φυτὸ τῆς ἀγάπης». Λένε πὼς ὅταν πάψει ν' ἀγαπᾶ ἐκεῖνος ποὺ τὴ χάρισε, τὰ φύλλα της πέφτουν ἕνα-ἕνα ὥς τὸ τελευταῖο.

Ἔπειτα ἡ κόμησσα σκέφτηκε λίγο καὶ πρόσθεσε :

—Δεχθῆτε αὐτὸ τὸ ἄνθος, σᾶς παρακαλῶ, κύριε Ἐρρῖκε.

—Ὦ, σᾶς εἶμαι εὐγνώμων, ἀποκρίθηκε ὁ νέος. Κι' εὔχομαι νὰ μὴν πέσουν ποτὲ τὰ φύλλα του...

—Νάστε βέβαιος γι' αὐτό. Δὲν θὰ πέσουν ποτέ...

Κι' ὁ Ἐρρῖκος θυμόταν τώρα τὴν ἐπίσκεψη ἐκείνη καὶ παρατηροῦσε τρέμοντας πὼς ὅλα τὰ φύλλα τῆς μπιγκόνιας εἶχαν πέσει ἐκτὸς ἀπὸ δυό. Τὴ στιγμὴ αὐτή, καθὼς κυττοῦσε τὸ ἄνθος, ἕνα ἀπ' τὰ δυὸ στερνὰ του φύλλα σάλεψε λίγο κι' ἔπεσε πάνω στὸ τραπέζι...

Ἔξαφνα θόρυβος ἀντήχησε ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα. Ἦταν ἡ κόμησσα.

Ἔσπρωξε τὴν πόρτα μὲ προφύλαξι καὶ μπῆκε μέσα.

Ὁ Ἐρρῖκος δὲν γύρισε νὰ δῇ ποιὸς εἶνε. Παρακολουθοῦσε τὸ ξεψύχημα τῆς ἀγάπης του στὴν ἀγωνία τοῦ λουλουδιοῦ καὶ μετροῦσε τὶς τελευταῖες στιγμὲς τῆς μπιγκόνιας καὶ τῆς ζωῆς του...

Τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς ποὺ ἄνοιγε ἡ πόρτα, ἔπεσε καὶ τὸ τελευταῖο φύλλο τοῦ λουλουδιοῦ. Κι' ὁ Ἐρρῖκος χωρὶς ν' ἀντιλαμβάνεται τί γίνεται γύρω του, στήριξε τὸ πιστόλι στὸν κρόταφό του καὶ πυροβόλησε !...

Ἡ κόμησσα ἔτρεξε ἔξαλλη κοντά του. Ὁ Ἐρρῖκος εἶχε σωριαστεῖ κάτω...

—Ἐρρῖκε, Ἐρρῖκε ! τοῦ φώναξε. Ὦ, τί ἔκανες !...

Ὁ νέος σήκωσε ἀργὰ τὸ χέρι του κι' ἔδειξε τὸ μοιραῖο λουλοῦδι...

Ἡ κόμησσα γύρισε ἔντρομη καὶ κύτταξε πρὸς τὴν ἴδια διεύθυνσι.

Εἶδε τὴν ξεφυλλισμένη μπιγκόνια καὶ ψιθύρισε μ' ἀγωνία :

—Ἐρρῖκε μου, ἀγαπημένε μου !... Σ' ἀγαποῦσα... σ' ἀγαποῦσα τρελλά !... Γιατί νὰ τὸ κάμῃς αὐτό ;... Κατηραμένη μπιγκόνια !... Λουλοῦδι τοῦ θανάτου !...

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΓΚΙΤΑΛΕ

Ἡ Γέννησις

ΤΑ ΠΕΡΙΕΡΓΑ

ΕΝΑ ΠΕΡΣΙΚΟ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟ

Κάποιος Πέρσης ἄρχοντας καὶ σοφὸς συγχρόνως παράγγειλε νὰ χαράξουν πάνω ἀπ' τὸν τάφο του τ' ἀκόλουθα ρητά :

—*«Ὅποιος δὲν ἔχει χρήματα, δὲν ἔχει πίστωσι». «Ὅποιος δὲν ἔχει γυναῖκα ὑπάκουη δὲν ἔχει ἀνάπαψι». «Ὅποιος δὲν ἔχει παιδιά, δὲν ἔχει δύναμι». «Ὅποιος δὲν ἔχει συγγενεῖς, δὲν ἔχει στήριγμα». «Ὅποιος δὲν ἔχει τίποτε ἀπ' αὐτά, ζῇ ξένοιαστος καὶ ἥσυχος»*.